

Halottak napja után

Ennyi gondozatlan, elhanyagolt sír soha nem volt még a Partiumban, illetve az Érmelléken, mint manapság. A temetőben járva szomorúan szemléli az ember, hogy sok hantot úgy benőtt a dudva, az akác- vagy az orgonabokrok sarja, hogy a fejfák is alig észrevehetőek. Nem százéves sírok ezek, csak „gazdátlanok”. A közelebbi hozzátartozók bizonyára elhaltak, a harmadik nemzedék zöme pedig külföldön keresi a boldogulást. De a múlt századbeli halottkultusz is elporladt az évtizedek során, hiszen az elfásult, a hétköznapi nyomorúságában tengődő ember már csak a saját életét képes gyászolni. A felgyűlt gondokkal küszködve elmaradt a heti vagy havonkénti temetőlátogatás, sírhantápolás. A napi túlélés csapdájában vergődő egyén beszűkült kis zárt világába, amelyből már semmilyen esemény nem képes kimozdítani. Paradox módon minél nagyobb adatrövidülés zúdul rá, annál szűkebb világba menekül, ily módon alakítva ki saját önvédelmi rendszerét.

Pedig egykoron a sírkertekről legendák szóltak. Az Érmelléken még a múlt század közepén is fénykorukat élték a temetőkről szóló történetek, hajmeresztő látomások, lidércfények, menyasszonyi ruhában eltemetett hazajáró hajadonok, gonosz lélek kísértette teliholdas éjszakák mendemondái. Mindezek mindenszentek, illetve halottak napján elevenedtek meg leginkább. Ezeket a halálhoz fűződő hiedelmek határozták meg. Általános meggyőződés volt, hogy a lélek a halál

után egy ideig még a halott testének közelében tartózkodik, illetve az élők között bolyong, majd csak bizonyos idő után távozik a túlvilágra.

A kihűlt, merev testtől való félelem táplálta leginkább az élők által a saját megnyugtatóra gyakorolt szertartások kialakulását. Erdély-szerte is akadnak hasonló szokások szép számmal, ezeket a halottas házak még az ötvenes-hatvanas évek végén is szigorúan betartották. Az Érmelléken a temetőket leginkább a homokdombok oldalában alakították ki. Még néhány évtizeddel ezelőtt is, amikor nem léteztek e tájon ravatalozók, azokhoz a házakhoz, ahol halott volt, a temető árkából szekéren sárgahomokot vittek haza. Ezt szét-szórták az udvaron és az utcafronton is – ezzel jelezve a szomorú eseményt. Ilyenkor megállították az órákat, letakarták a tükröket, a rokonsághoz tartozók pedig gyászszalagot kötöttek a karjukra, vagy annak egy darabkáját a felsőruhára tűzték. A halottat virasztáskor megérintették, hogy annak bolyongó lelke ne kísértse őket az elkövetkező napokban.

A múlt század közepéig a halottak igencsak „visszajártak” hozzátartozóikhoz, barátaikhoz elmondani, mi van „odaát”, és mit tegyenek az élők azért, hogy nyugalommal találhassanak. A hatvanas évek elején a jószágetetés után átballagtak egymáshoz a szomszédok. Szünet utáni időszak volt, a must már karcosodott a hordókban, lehetett belőle egy kis bátorságot meríteni. A portákon a gazda sokszor meg-

fordult a pincében, hiszen többször is meg kellett ízlelnie a férfiembernek a bort, hogy véleményt tudjon alkotni az istenadta nedű minőségéről. Így esett meg, hogy ilyenkor előkerültek a halottakhoz fűződő történetek is, amelyek a gyermeksereget az „ágyfübe”, a nagy tornyos ágy egyik belső zugába zavarták. E dermesztő mesék ellen ez szolgált a legbiztosabb menedékkül. Sok szomszédnak volt tapasztalata a „visszajárók”-ról. De volt, akit a fiatalon elhunyt felesége kísértett a lesróftolt petróleumlámpa fényénél, s olykor még a frissen fejt tejet is kiitta a sajtárból. Ezt a gazda annak tudta be, hogy éppen akkor csapta a szelet valami fehérnépnek, ugyanis özvegyen, asszonykéz nélkül mit ér a ház. Hát fejni sem igen járt ki egyedül a történetek után, még viharlámpával sem, hiába bőgött a Rózsi meg a Terka nevű tehene az istállóban.

Az özvegy minden november elsején a legszebb fehér krizantémokat vitte ki elhalt nejének a temetőbe. A hatalmas faragott komódok porcelánfogantyús fiókjaiban csipkés szemfedelek egy-egy darabkája emlékeztetett a felmenőkre, név szerint. Ilyen módon tartották illendőnek megőrizni emléküket. Ha a „nagyházban” halottak napjának előestéjén kigyulladt a tejüvegű láncos lámpa, kihúzták a márványlapú komód nagyfiókját, és számba véte-

tett valamennyi emléktárgy időrendben. A tornácok belső falán már ott lógtak a hatalmas papírkoszorúk, és többvödörnyi krizantém fanyar illata terjengett a konyhákban. Néha kétszer is fordultak a családtagok a temetőig és vissza. Majd otthon a „nagyházban” is meggyújtottak egy fehér gyertyát, s imádkoztak valamennyi lélek nyugalmaért. A bolyongókért is. Mert hátha igaz a fáma...

A kilencszázas évek öregjei legtöbbször azt is meghagyták végrendeletükben, milyen ruhában temessék el őket, hol legyen a végső nyughelyük, és mennyi ideig gyászolja őket a család. Amelyik közeli hozzátartozó ezt nem tartotta be, annak saját lelkiismeretével kellett számot vetnie. A régi nemzedékek éltes korú emberei mindig azt mondogatták: őket csak a drága anyaföld fedje, semmi több, mert hogyan fognak ők az Úrban feláradni, ha kövek közé betonozzák csontjaikat. És csak a drága jó „ákác fakeszt” vagy csónakfejfa jelezze fejük irányát, semmi több. Az emberek nem is tértek ki ilyen óhajok elől soha azon a vidéken. Mert a szeretteik lelki nyugalmanál semmi sem volt szentebb e földön. Talán csak a sajátjuk, ha olykor számot vetettek vele a „nagyház” belső zugában.

Sütő Éva